

VOYAGA YETMAGANLARNING IJTIMOIIY HIMOYASI: KONSTITUTSIYAVIIY KAFOLATLAR VA MEXANIZMLAR

Jumaniyazova Iroda Kurbanbayevna

Qoraqalpoq davlat universiteti

1-kurs tayanch doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida voyaga yetmaganlarning ijtimoiy xavfsizligini ta‘minlashning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari tahlil qilinadi. Xususan, Konstitutsiyada belgilangan bolalar va o‘smirlarning huquq va erkinliklari, ularning ijtimoiy himoyasini kafolatlovchi normalar yoritib beriladi. Shuningdek, voyaga yetmaganlarni ijtimoiy xavflardan himoya qilish, ularning sog‘lom rivojlanishi va jamiyatda munosib o‘rin egallashini ta‘minlashga qaratilgan mexanizmlar o‘rganiladi.

Kalit so‘zlar. Voyaga yetmaganlar, ijtimoiy xavfsizlik, ijtimoiy himoya, konstitutsiyaviy asoslar, bolalar huquqlari, huquqiy kafolatlar, ijtimoiy himoya tizimi, huquq va erkinliklar, ijtimoiy institutlar, bolalarni himoya qilish.

СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ: КОНСТИТУЦИОННЫЕ ГАРАНТИИ И МЕХАНИЗМЫ.

Жуманиязова Ирода Курбанбаевна

Базовый докторант 1 курса Каракалпакского

государственного университета

Аннотация. В данной статье анализируется конституционно-правовая база обеспечения социальной защиты несовершеннолетних в Республике Узбекистан. В частности, освещаются права и свободы детей и подростков, закрепленные в Конституции, а также нормы, гарантирующие их социальную защиту. Также рассматриваются механизмы, направленные на защиту несовершеннолетних от социальных рисков, обеспечение их здорового развития и достойного места в обществе.

Ключевые слова. несовершеннолетние, социальное обеспечение, социальная защита, конституционные основы, права детей, правовые гарантии, система социальной защиты, права и свободы, социальные институты, защита детей.

SOCIAL PROTECTION OF MINORS: CONSTITUTIONAL GUARANTEES AND MECHANISMS

Jumaniyazova Iroda Kurbanbayevna

Karakalpak State University

first year PhD student

Annotation. This article analyzes the constitutional and legal framework for ensuring the social security of minors in the Republic of Uzbekistan. In particular, the rights and freedoms of children and adolescents, as established by the Constitution, and the norms guaranteeing their social protection are highlighted. Mechanisms aimed at protecting minors from social risks, ensuring their healthy development and taking a worthy place in society are also studied.

Keywords. Minors, social security, social protection, constitutional foundations, children's rights, legal guarantees, social protection system, rights and freedoms, social institutions, child protection.

Voyaga yetmaganlarning ijtimoiy xavfsizligi deganda ularning hayoti, sog'lig'i, sha'ni va qadr-qimmatini turli ijtimoiy xavflardan himoya qilish, shuningdek, ularning barqaror rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish tushuniladi. Bu tushuncha nafaqat huquqiy, balki ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy omillar bilan ham uzviy bog'liqdir.

Ijtimoiy xavfsizlikning asosiy tarkibiy qismlariga quyidagilar kiradi:

- huquqiy himoya;
- ijtimoiy ta'minot;
- sog'liqni saqlash;
- sifatli ta'lim;
- zo'ravonlik va ekspluatatsiyadan himoya.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi inson huquq va erkinliklarini oliy qadriyat sifatida e'lon qiladi. Mazkur tamoyil voyaga yetmaganlarga nisbatan ham to'liq amal qiladi.

Konstitutsiyada barcha fuqarolarning teng huquqliligi, yashash huquqi, ta'lim olish huquqi, sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish huquqi hamda ijtimoiy ta'minot huquqi kafolatlanadi. Ayniqsa, oila, onalik va bolalikning davlat himoyasida ekanligi haqidagi norma voyaga yetmaganlarning ijtimoiy xavfsizligini ta'minlashning asosiy konstitutsiyaviy kafolati hisoblanadi. Bu norma davlat tomonidan bolalarni har qanday tahdidlardan himoya qilinishini nazarda tutadi.

Konstitutsiyaviy normalar asosida voyaga yetmaganlar huquqlarini himoya qiluvchi keng qamrovli qonunchilik tizimi shakllangan. Jumladan:

- “Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida”gi Qonun — bolalarning asosiy huquqlarini belgilaydi;

- “Ta’lim to’g’risida”gi Qonun — har bir bolaning sifatli ta’lim olish huquqini kafolatlaydi;
- Oila kodeksi — oiladagi huquqiy munosabatlarni tartibga soladi;
- Mehnat qonunchiligi — voyaga yetmaganlar huquqlarini mehnat munosabatlarida himoya qiladi.

Bundan tashqari, davlat tomonidan bugungi kunda qabul qilinayotgan dasturlar va strategiyalar ham bolalar manfaatlarini ta’minlashga xizmat qiladi.

O‘zbekiston Respublikasi xalqaro hamjamiyatning teng huquqli a’zosi sifatida bir qator muhim xalqaro hujjatlarga qo‘shilgan. Xususan, Bola huquqlari to’g’risidagi Konvensiya voyaga yetmaganlarning huquqlarini himoya qilishda asosiy xalqaro hujjat hisoblanadi.

Mazkur Konvensiyada quyidagi prinsiplar ilgari surilgan:

- diskriminatsiyaga yo‘l qo‘ymaslik;
- bolaning eng yaxshi manfaatlarini ta’minlash;
- yashash va rivojlanish huquqi;
- bolaning fikrini inobatga olish.

Milliy qonunchilikda ushbu prinsiplarning aks etishi O‘zbekistonda bolalar huquqlarini himoya qilish tizimining xalqaro standartlarga mos ekanligini ko‘rsatadi.

Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari o‘z vazifalari doirasida quyidagi vakolatlarni amalga oshiradi:

bola huquqlarini ta’minlash bo‘yicha yagona davlat siyosatini shakllantirish va amalga oshirish;

bola huquqlarini ta’minlash bo‘yicha ustuvor yo‘nalishlarni belgilash;

bola huquqlarining kafolatlari to’g’risidagi qonunchilikni ijro etish;

bola huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ta’minlash bo‘yicha davlat dasturlari hamda hududiy dasturlarni ishlab chiqish va ro‘yobga chiqarish;

bola huquqlarini ta’minlash bo‘yicha davlat organlari, bolalar muassasalari, tashkilotlar faoliyatini muvofiqlashtirish va nazorat qilish;

bola huquqlarini himoya qilish bo‘yicha davlat siyosatini ro‘yobga chiqarishga doir tadbirlarni belgilangan tartibda O‘zbekiston Respublikasining Davlat budjeti mablag‘lari va qonunchilikda taqiqlanmagan boshqa manbalar hisobidan moliyalashtirish;

davlatga qarashli bolalar muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash va nodavlat bolalar muassasalarini rivojlantirishga ko‘maklashish chora-tadbirlarini ko‘rish;

bola huquqlarini ta’minlash masalalari yuzasidan O‘zbekiston Respublikasining xalqaro majburiyatlari bajarilishini nazorat qilish hamda xalqaro tashkilotlarda O‘zbekiston Respublikasining manfaatlarini ifodalash;

axborot-ma’rifiy faoliyatni amalga oshirish;

ijtimoiy himoyaga muhtoj bolalarni qo‘llab-quvvatlash masalalarini hal etish.

So‘nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar ayrim oilalarda ijtimoiy muhitning sog‘lomshtirish, voyaga yetmaganlar o‘rtasida huquqbuzarliklarni oldini olish hamda ijtimoiy himoya mexanizmlarining hududlar kesimida yanada yaxshilashga qaratilgan.

Huquqiy targ‘ibotni kuchaytirish, ijtimoiy xizmatlar tizimini yanada rivojlantirish, profilaktika ishlarini takomillashtirish, shuningdek davlat va nodavlat tashkilotlar hamkorligini yanada kengaytirish orqali bu sohada ilgari surilgan maqsadlarga erishish imkoniyati ortadi.

Shuni alohida ta’kidlash joizki, O‘zbekiston Respublikasida voyaga yetmaganlarning ijtimoiy xavfsizligini ta’minlashning mustahkam konstitutsiyaviy va huquqiy asoslari yaratilgan. Shu bilan birga, ushbu tizimni yanada takomillashtirish, ayniqsa, amaliy mexanizmlarni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. Voyaga yetmaganlarning huquqlarini ishonchli himoya qilish — nafaqat davlatning, balki butun jamiyatning ustuvor vazifasidir. Bu esa kelajak avlodning barkamol shakllanishi va jamiyat barqaror rivojlanishining muhim omili hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 01.05.2023
2. “Bola huquqlari kafolatlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasining Qonuni, 07.01.2008 yildagi O‘RQ-139-son.
3. “Voyaga yetmaganlarga ijtimoiy-huquqiy yordam ko‘rsatishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 03.08.2021 yildagi 490-son
4. BMTning “Bola huquqlari to‘g‘risida”gi Konvensiyasi.1989.
5. Maxmudova, D., & Bahoroy, R. (2023). Technologies of preparing future teachers for professional activity on the base of a competent approach. *Modern Science and Research*, 2(10), 118-122.
6. Akmalovna, M. D., Sadriddinovna, B. R., & Qizi, B. E. Z. (2023). MAKTABGACHA TA’LIMDA RIVOJLANUVCHI TEXNOLOGIYALARINI QO‘LLASH USULLARI. *Science and innovation*, 2(Special Issue 13), 538-540.
7. Sadriddinovna, R. B. (2025). MALAKAVIY O‘QUV AMALIYOT JARAYONIDA BO‘LAJAK TARBIVACHILARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK TAMINOTI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 80(4), 266-269.